

Z elementów archeologicznych przez się grup określono chronologicznie odwołując się do danych z literatury i porównując je z innymi grupami określonymi przez siebie. W tym celu użyto przede wszystkim danych z III, które chyba nie mogą być dowodowe, porównując je do danych z innych okresów, które, w związku z tym, wykluczają możliwość porównania. W tym celu użyto przede wszystkim danych z III, które chyba nie mogą być dowodowe, porównując je do danych z innych okresów, które, w związku z tym, wykluczają możliwość porównania.

W odwołaniu się do danych z III, które chyba nie mogą być dowodowe, porównując je do danych z innych okresów, które, w związku z tym, wykluczają możliwość porównania.

Jan Dąbrowski

Róża Miłkaszewska, OSADA KULTURY ŁUŻYCKIEJ NA STANOWISKU „SOWA” W DROHICZYNIE NAD BUGIEM, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 26: 1959 z. 1—2, s. 18—22, 2 tabl.

Od pewnego czasu jednym z najciekawszych problemów dotyczących najdawniejszej przeszłości Polski jest zagadnienie zasięgu „wczesnego” osadnictwa kultury łużyckiej na jej wschodnich i północno-wschodnich peryferiach¹. W dalszym ciągu nie wszystkie „aspekty” wspomnianego zagadnienia wyszły poza ramy spraw hipotetycznych i w pełni ugruntowanych. Do nich w pierwszym rzędzie należy problem „wyodrębnienia się” kultury łużyckiej w III okresie epoki brązu.

W polskiej literaturze archeologicznej dokonano licznych ujęć tego interesującego zagadnienia². Niestety, podjęte najnowsze próby rozszerzenia obszaru „macierzystego” kultury łużyckiej na terytorium występowania jej przynajmniej w granicach Polski³ budzą pewne zastrzeżenia w świetle dotychczas znanych źródeł archeologicznych⁴.

Natomiast kwestia przesunięcia granicy osadnictwa łużyckiego w IV okresie epoki brązu na obszar międzyrzecza Wisły i Bugu, a nawet na wschód od górnego Bugu, znajduje potwierdzenie w materiale zabytkowym. Z tego okresu osadnictwo łużyckie poświadczane jest na tych obszarach materiałami źródłowymi ze stanowisk

¹ W danym wypadku chodzi o obszar zwartego osadnictwa łużyckiego już w początkach IV okresu epoki brązu. Jak wiadomo, zasięg tej kultury w późniejszych okresach jej rozwoju znacznie przekracza obszar Polski, nie mówiąc o sporadycznych znaleziskach (Sambia), por. J. Kostrzewski, *Pradzieje Polski*, Poznań 1949, s. 124.

² Por. J. Głosik, *Z problematyki kultury łużyckiej na wschód od środkowej Wisły*, „Archeologicke Rozhledy”, R. 3: 1957 z. 5, s. 670, 698—711.

³ A. Gardawski, *Wyniki prac wykopaliskowych przeprowadzonych w roku 1952 w miejscowości Trzciniec, pow. Puławy*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 20: 1954 z. 4, s. 389—394 i mapa; tenże, *Plemiona kultury trzcinieckiej w Polsce*, „Materiały Starożytne”, t. 5: 1959, s. 139, 141.

⁴ Zwrócił na to już uwagę S. Nosek w pracy *Materiały do badań nad historią starożytną i wczesnośredniowieczną międzyrzecza Wisły i Bugu*, „Annales U.M.C.S”, sec. F, Lublin 1957, s. 99, 100, przyp. 65.

w Topornicy⁵ i Bodaczowie⁶, pow. Zamość; w Bezku⁷, pow. Chełm; w Młyniskach⁸, raj. Włodzimierz Wołyński (USSR), i wielu innych⁹.

Wiele cennych danych do tego zagadnienia wniosły przeprowadzone ostatnio badania stanowisk kultury łużyckiej w rejonie dolnego Bugu¹⁰, które pozwoliły na przesunięcie wspomnianego osadnictwa łużyckiego na te obszary. Niewątpliwie ważną rolę w poruszonym zagadnieniu odgrywa nowo odkryta osada kultury łużyckiej w Drohiczynie nad Bugiem, pow. Siemiatycze.

Osada „łużycka“ w Drohiczynie odkryta została w ramach prac badawczych, prowadzonych od kilku lat w tej miejscowości przez doc. dr Krystynę Musianowicz, poświęconych problematyce wczesnośredniowiecznej. Autorka omawianej przez nas pracy brała udział w roku 1957 w badaniach tej osady. W trakcie tych prac wykopaliskowych przekopano tylko fragment osady, przy czym całkowicie przebadanych zostało pięć jam. Poza tym w warstwie kulturowej znaleziono poważną ilość ułamkowego materiału ceramicznego.

We wstępie do swego krótkiego opracowania o charakterze sprawozdawczym R. Mikłaszewska podkreśla, że poza przypadkowymi znaleziskami kultury łużyckiej¹¹ nie posiadamy żadnych materiałów tej kultury z najbliższej okolicy¹². Powyższa uwaga o tyle jest nieścista, że autorce nie znana była wiadomość¹³ odnosząca się do odkrycia już w roku 1914 śladów domniemanego cmentarzyska kultury łużyckiej z charakterystycznym brukiem kamiennym w Drohiczynie nad Bugiem. Należy tego żałować, ponieważ nawet ogólna konfrontacja materiału ceramicznego z osady łużyckiej na stanowisku „Sowa“ z publikowanymi przez Z. Szmita fragmentami ceramiki łużyckiej w znacznym stopniu pozwoliłaby autorce na szersze uogólnienia.

Nawiązując do publikowanego przeze mnie pucharaka kultury łużyckiej z Drohiczyna, autorka wysuwa zastrzeżenia odnośnie do zaliczenia go do typu „ulwówiec-

⁵ J. Głosik, *Cmentarzysko ciałopalne z IV okresu epoki brązu w Topornicy, pow. Zamość*, „Materiały Starożytne“, t. 3: 1958, s. 155—206. Dalsze badania na tym cmentarzysku przeprowadził w sierpniu 1957 r. Z. Słusarski odkrywając około 50 grobów ciałopalnych, przy czym nowo pozyskany materiał zabytkowy „rozszerza“ chronologię cmentarzyska na ostatni okres epoki brązu i początek okresu halsztackiego.

⁶ J. Głosik, *Zabytki z cmentarzyska kultury łużyckiej z miejscowości Bodaczów, pow. Zamość*, „Wiad. Archeol.“, t. 24: 1957 z. 1—2, s. 151, 152.

⁷ R. Jakimowicz, *Nowe dane o wschodnim zasięgu kultury łużyckiej a problem pochodzenia Słowian*, II Zjazd Prehistoryków Polskich w Krakowie, Poznań 1935, odbitka skrótu referatu.

⁸ Zbiory Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie.

⁹ Nosek, *Materiały do badań...*, s. 98—112, i zestawienie stanowisk kultury łużyckiej, s. 425, 426.

¹⁰ W ostatnich latach prowadzone były badania na stanowiskach kultury łużyckiej w Kamionce Nadbużnej, pow. Ostrów Mazowiecka, por. T. Hildt-Węgrzynowicz, *Sprawozdanie z badań osady kultury łużyckiej we wsi Kamionka Nadbużna, pow. Ostrów Mazowiecka, w latach 1955—1956*, „Wiad. Archeol.“, t. 24: 1957; tejże, *Sprawozdanie z badań w 1957 r. osadnictwa łużyckiego w miejscowości Kamionka Nadbużna, pow. Ostrów Mazowiecka*, „Wiad. Archeol.“, t. 26: 1959 z. 1—2, s. 9—17. Na stanowisku tym wystąpiła łużycka ceramika skośnie żłobkowana z początków IV okresu epoki brązu, podobnie jak w miejscowości Mogielnica, pow. Sokółów Podlaski (zbiory PMA).

¹¹ Autorka jako przykład przytacza publikowany przeze mnie pucharak z Drohiczyna, „Archeologické Rozhledy“, R. 9: 1957 z. 5, s. 703, ryc. 295, 6.

¹² Ze zrozumiałych względów nie wchodzi tu w rachubę cmentarzysko na stanowisku „Kozarówka“ w Drohiczynie; por. Z. Szmit, *Cmentarz lateńsko-rzymski „Kozarówka“ w Drohiczynie nad Bugiem*, „Wiad. Archeol.“, t. 8: 1923, s. 152.

¹³ Z. Szmit, *Notatki archeologiczne z Drohiczyna nad Bugiem*, „Wiad. Archeol.“, t. 9: 1924—1925, s. 124, 125.

kiego". W zupełności należy potwierdzić słuszne spostrzeżenia R. Mikłaszewskiej w stosunku do wspomnianego pucharka. Nie reprezentuje on klasycznego typu „ulwówieckiego“, co miałem możliwość stwierdzić nie tylko przy jego publikowaniu¹⁴, lecz także w pracach monograficznych innych stanowisk tej kultury¹⁵, a nawet w drobnych notatkach¹⁶. W tej sytuacji nie bardzo zrozumiałą jest fakt przypisywania mi tego rodzaju niewłaściwego ujęcia¹⁷.

Po dokonaniu opisu materiału zabytkowego znalezionej w poszczególnych jamach i luźno w warstwie kulturowej na obszarze osady łużyckiej w Drohiczynie autorka przechodzi do przeanalizowania jej chronologii. W zasadzie R. Mikłaszewska ogranicza się tylko do podania analogii z różnych grup kultury łużyckiej. Na tej podstawie autorka przeprowadza datowanie osady wyróżniając dwie fazy „chronologiczne“ na podstawie ceramiki łużyckiej z tego stanowiska, przypadające według R. Mikłaszewskiej na IV okres epoki brązu i okres halsztacki.

Ze względu na niepełne przebadanie osady kultury łużyckiej w Drohiczynie nie będziemy się ustosunkowywać do wyrażonego przez autorkę ujęcia chronologii osady. Najważniejszą kwestią jest stwierdzenie w Drohiczynie występowania ceramiki skośnie żłobkowanej, z całą pewnością sugerującej istnienie na tym stanowisku osadnictwa łużyckiego datowanego już na początek IV okresu epoki brązu. Powyższa okoliczność ma istotne znaczenie dla przedstawionej przez nas na wstępie tej krótkiej recenzji sprawy rozszerzenia osadnictwa kultury łużyckiej już we wczesnym stadium jej rozwoju¹⁸. Sprawa ta, jak i zwrócenie na nią uwagi w literaturze archeologicznej, jest jednym z głównych celów niniejszej recenzji.

Jerzy Głósik

¹⁴ Głósik, *Z problematyki kultury łużyckiej...*, s. 703 — na tablicy zestawieniowej pucharek z Drohiczyna zaliczony do pucharków pochodnych od typu „ulwówieckiego“; s. 706 — pucharek z Drohiczyna pominięty przy analizie pucharków typu „ulwówieckiego“; s. 707 — na mapie występowania pucharków typu „ulwówieckiego“ pucharek z Drohiczyna włączony do form pochodnych od tego typu.

¹⁵ Głósik, *Cmentarzysko... w Topornicy, pow. Zamość ...*, s. 200 — na schematycznie przedstawionej tablicy analogii do ceramiki z Topornicy pominięty pucharek z Drohiczyna jako nie należący do typu „ulwówieckiego“.

¹⁶ J. Głósik, *Pucharek kultury łużyckiej z miejsc. Strzyżów, pow. Hrubieszów*, „Wiad. Archeol.“, t. 24: 1957 z. 1—2, s. 152, w podobny sposób potraktowany pucharek z Drohiczyna.

¹⁷ Nie miejsce tu na szersze charakteryzowanie pucharków typu „ulwówieckiego“ oraz form od nich pochodnych czy „pokrewnych“. Zresztą powyższe zagadnienie analizowane już było w wielu pracach i ostatnio też jest często wzmiankowane w związku z dość licznie pojawiającymi się tego typu zabytkami na stanowiskach kultury łużyckiej. Przeważnie występują obok pucharków „ulwówieckich“ formy od nich pochodne lub do nich „zblizone“, jak to miało miejsce we wspomnianej Kamionce Nadbużnej, pow. Ostrów Mazowiecka, por. T. Hildt-Węgrzynowicz, *Sprawozdanie z badań w 1957 r. osadnictwa łużyckiego...*, tabl. I.

¹⁸ Zagadnieniem tym na obszarze Mazowsza Północnego zajmuje się Jan Dąbrowski; por. tegoż, *Cmentarzysko z Szydłowa, pow. Mława, na tle kultury łużyckiej na Mazowszu Północnym*, „Materiały Starożytne“, t. 5: 1959, s. 233—257, i mapa ryc. 12, oraz *Some Problems of Lusatian Culture in North-East Poland*, „Archaeologia Polona“, t. 2: 1959, s. 165—172 i in.